

Politické prejavy Marca Tulia Cicerona

Milan Olejník, Spoločenskovedný ústav SAV, Košice, olejnik@saske.sk

OLEJNÍK, Milan. The political speeches of Marcus Tullius Cicero. Individual and Society, 1999, Vol. 2 , No. 1.

For the study of democracy in its struggle with a tyranny, the public speeches of Marcus Tullius Cicero, the Roman politician, lawyer and literate, are a significant contribution in the theoretical level as well as in the concrete historic and political relations of late period of Roman Republic. The inevitable transformation of Roman republic, which after the victories in wars with Carthage, Macedonia and Syria grew from the city-state into a multi-national empire, dramatically influenced the development of every sphere of society. The traditional democratic government, built on more or less evenly balanced power structure consisting of plebeian tribunes checking the power of aristocratic senate, ceased to function. The political system of Roman Republic, formed in line with the needs of city-state , could not to harmonize the contradictions, created by tremendous growth of power and wealth, combined with the onslaught of new ideas. Time-honoured truths, sanctified by centuries, lost their validity. The respect toward the traditions replaced pragmatic approach. Besides Cato and some other defendants of traditions, an uncompromising proponent of return to the traditional values was also Cicero. The fight against the degradation of democratic principles and loss of respect for an authority of law was, in Ciceros view, possible only on the base of united action of knight class and aristocratic senate, the segments of Roman society, which traditionally occupied posts of privilege and honour. An idealistic vision, that the return to the times of early Republic is possible, stayed in the centre of Ciceros recipe how to solve crisis, which beleaguered Roman society. Ciceros hatred of „tyrants" as an anathema of democracy, assumed a concrete form in the fight with Marc Anthony, struggle which costed Cicero his life. In spite of Ciceros lack of understanding of irreversibility of changes in Roman society and his tragic end, his views, presented in the series of speeches, are a valuable contribution not only to the better understanding of history of Rome, but also a lasting tribute to critical analysis of tyranny as a form of government.

M. T. Cicero. Democracy. Public speeches. Roma.

Pohnuté obdobie rozkladajúcej sa Rímskej republiky poskytovalo priestor pre sebarealizáciu individuí, ktoré dokázali získať masovú podporu pre často protiprávne aktivity slúžiace ich egoistickým záujmom.

Kríza rímskej spoločnosti, paradoxne, bola dôsledkom úspechu Ríma vo vleklej dlhotrvajúcej vojne s Kartágom, ako aj následných víťazstiev v oblasti Stredozemného mora. Rímska republika, pôvodne mestský štát, v ktorom realizácia a kontrola občianskych práv a povinností bola relatívne ľahko zvládnutelným procesom, sa stala nadnárodným, neorganickým konglomerátom rôznorodých komúní, svojim rozsahom a komplexitou ďaleko presahujúcim pôvodnú Res Publica. Okrem klesajúcej možnosti občanov zasahovať priamo do osudov štátu (spomeňme odchod plebejcov na "posvätnú horu"), to bol najmä prílev bohatstva, ktorý diferencoval rímsku spoločnosť s bezprecedentnou intenzitou.

Sociálne a politické konflikty, riešené dovtedy pozoruhodne miernymi formami, začali nadobúdať radikálny charakter už v čase bratov Grakchovcov. Gaius Marius a Cornelius Sulla vniesli do politického

života Ríma dovtedy nepoznanú mieru násilia, pričom sa nezastavili pred fyzickou likvidáciou celých skupín obyvateľstva. Moc argumentov založených na rešpekte voči zákonom nahradili argumenty moci. Vojaci prisahali vernosť svojmu veliteľovi za prísľub koristi a zábezpeky vo výslužbe.¹Rastúca nezákonnosť viedla k dovtedy nemysliteľnej občianskej vojne. Táto drastická zmena hodnôt sa v konečnom dôsledku stala osudnou aj Ciceronovi, jednému z najvýznamnejších protagonistov tradičného republikánskeho zriadenia.

Marcus Tullius Cicero bol až do svojej tragickej smrti zástancom konzervatívneho prístupu, ktorý hľadal riešenie krízy rímskej spoločnosti v návrate k hodnotám a zvykom ranej republiky, ponímanej v zidealizovanej podobe. Podmienkou vytvorenia politickej bázy, nutnej pre takúto obrodu, mala byť spolupráca jazdeckého a senátorského stavu. Táto únia, by dokázala uchrániť republiku jednak pred hrozbou aristokratickej diktatúry (Sulla), ale predovšetkým pred nebezpečím, ktoré predstavovali populistickí politici (Máriuš, Catilina, Caesar, Antonius). Na rozdiel od Caesara a Octaviana, Cicero nedokázal pochopiť nevyhnutnosť hlbokých celospoločenských reforiem. Jeho idealizmus a nostalgická lútosť za "zlatým vekom" Rímskej republiky mu znemožňovali akceptovať zmeny v živote rímskej spoločnosti. Napriek kontroverznosti svojho počínania a pochybným praktikám, ku ktorým sa Cicero v politickom zápase neváhal uchýliť, obhajobou autority zákona pred autoritou všemocného individua si tento "posledný Riman" vydobil úctu súčasníkov i potomkov. Významnou časťou Ciceronovho rozsiahleho literárneho dedičstva je 58 prejavov, venovaných pálčivým otázkam doby, ktoré ponúkajú neoceniteľný pohľad do prostredia vtedajšej rímskej spoločnosti.

Ciceronovým prvým významným úspechom sa stala obžaloba Gaia Verra, miestodržiteľa Sicílie, ktorého obvinil z prehmatov pri výkone svojej funkcie.²

Podľa Cicerona bolo verejným tajomstvom v Ríme aj v provinciách, že "na súdoch dokonca aj najhorší zločinec nebude nikdy usvedčený za predpokladu, že má dostatok peňazí."³

Cicero poukázal na skutočnosť že Verres "tak dôsledne oraboval a vydrancoval provinciu, že jej znovuobnova do pôvodného stavu neprichádza do úvahy."⁴

V závere obžaloby Cicero odsúdil praktiky nelútostného vyciaciavania provincií rímskymi miestodržiteľmi a vyzval sudcov, aby zjednali v tomto smere nápravu.

Ciceronova výrečnosť, sila jeho argumentov, ale predovšetkým hrozba úplnej straty prestíže senátu, zapôsobili. Verdikt súdu bol, zväziac prominentné spoločenské postavenie ako aj finančné možnosti obvineného, nezvyčajne prísny - vyhnanstvo a pokuta 40 000 000 sesterciov. Cicero sa stal uznávaným vodcom senátorskej strany a jedným z principiálnych obhajcov republikánskeho zriadenia v Ríme. Popularita získaná bojom proti korupcii mu vo voľbách v roku 63 p. n. l. dopomohla k získaniu úradu konzula. Vzhľadom na skutočnosť, že Cicero nepatrila k politickej špičke Ríma, tradične tvorenej niekoľkými vplyvnými rodinami, to bol pozoruhodný úspech.

Primárnou hrozbou republike v tom čase, aspoň v ponímaní senátorskej strany, bola rastúca aktivita ľavicových demagógov na čele s Catilinom. Catilina patril medzi nemajetných, dlžobami zaťažených aristokratov, ktorí hľadali východisko v sociálnej revolúcii. Politickým programom tejto skupiny sa stalo odstránenie záznamov o dlhoch a teda prakticky ich likvidácia.

Catilina utrpel vo voľbách (r. 63 p.n.l.) porážku. V októbri nasledujúceho roku sa opätovne uchádzal o úrad konzula, ale tentokrát si údajne chcel zaručiť víťazstvo vraždou svojho oponenta. Súčasne mal byť usmrtený aj Cicero.⁵

Cicero obvinil Catilinu zo sprisahania a obsadil Marsove pole, na ktorom sa tradične konali voľby, ozbrojenou strážou. Catilina opätovne nebol zvolený. Krátko po voľbách Cicero informoval senátorov o útoku skupiny ozbrojených mužov na jeho dom a obvinil Catilinu z útoku na republiku, pokusu o vraždu a ďalších prečinov. V závere svojej reči vyzval Catilinu, aby opustil mesto.⁶

Na začiatku decembra Cicero zvolal mimoriadne zasadnutie senátu. Príčinu núdzového stretnutia zdôvodnil nasledovne: "Catilina opustil mesto. V Ríme však zanechal svojich partnerov v zločine... Podarilo sa mi objaviť, že Publius Lentulus⁷nadviazal kontakt s delegáciou Allobrogov⁸, s úmyslom rozpútať vojnu a revolúciu medzi kmeňmi Zaalpskej Galie."⁹

Na základe obvinenia boli poprední Catilinovi stúpenci uväznení. Piateho decembra ráno Cicero otvoril zasadnutie senátu, na ktorom sa malo rozhodnúť o osude obvinených. Sesiú započal výpočtom útokov na

jeho osobu, ktoré zorganizoval Catilina a jeho spoločníci. V závere vyzval senátorov, aby "splnili svoju povinnosť a ušetrili republiku"¹⁰Konzul Silanus žiadal trest smrti pre obžalovaných. Proti návrhu vystúpil Július Caesar, ktorý v tom čase zastával vplyvný úrad najvyššieho kňaza - pontifex maximus¹¹. Caesar pripomenul senátorom, že poprava rímskych občanov bez náležitého súdneho procesu by bola nielen krutá, ale senátori by mohli byť jedného dňa za toto rozhodnutie volaní na zodpovednosť. Varovanie zapôsobilo. Ozývali sa protichodné názory a Silanus prehlásil, že jeho úmyslom nie je popraviť obžalovaných bez súdu. Do rozpravy zasiahol Cicero. Opätovne žiadal, aby senát obžalovaných odsúdil a ukončil preslov emocionálnou výzvou - "Preto, otcovia senátori, pre vašu bezpečnosť a bezpečnosť občanov Ríma, pre vaše ženy a deti, pre vaše krby a oltáre....budte smelí a rezolútni, volte!"¹²

Za trest smrti sa postavil aj Marcus Porcius Cato (Mladší), ktorý mal povest' nekompromisného bojovníka s korupciou, prepychom a všetkým, čo sa odklášalo od tradičných rímskych zvykov. Podľa Catovho názoru len individuá, ktorým nezáleží na ochrane štátu (ako Caesar a jemu podobní), môžu kázať milosť a veľkorysosť v čase, keď sa rúcajú základy republiky. Čo sa týka občianskych práv obvinených, podľa Catovho presvedčenia, tí, ktorých postaví senát mimo zákon, ich automaticky strácajú.¹³

Po týchto vystúpeniach senát väčšinou hlasov odsúdil obvinených na smrť. Cicero nariadil okamžité vykonanie rozsudku. Rovnako nelútostne sa aristokrati v senáte vysporiadali aj s Catilinom. Začiatkom roku 62 p.n.l. Catilina spolu s niekoľkými tisíckami svojich stúpencov padol v boji s vojskom vyslaným z rozkazu senátu.¹⁴"V tom čase", uvádza Plutarchos, "Cicero bol najvplyvnejším mužom v Ríme. Avšak sprotivil sa množstvu ľudí nie tým, že vykonal niečo zlého, ale preto, že každý mal dost jeho neustáleho vychvalovania sa a zdôrazňovania svojich zásluh. Nikto sa nemohol zúčastniť zasadnutia senátu, alebo verejného zhromaždenia, bez toho, aby si nevypočul nekonečné opakovanie príbehu s Catilinom a Lentulom."¹⁵

Ciceronovi predkovia, na rozdiel od Caesara - paradoxne aj Catilinu a Lentula, nepatrili k prastarým aristokratickým klanom, tradične ovladajúcim rímsku politickú scénu. Snáď handicap pôvodu viedol Cicerona k neskromnému zdôrazňovaniu svojej úlohy pri "záchrane" Ríma. Rečníkove aktivity sa v tom období sústreďovali v prevažnej miere na obhajobu svojho konania. S týmto cieľom sa ujal aj obhajoby Lucia Flacca, ktorý bol obvinený z prechmatov počas výkonu miestodržiteľského úradu v Ázii.

V roku 63 p.n.l. Flaccus odovzdal Ciceronovi korešpondenciu usvedčujúcu Catilinových prívržencov z prípravy sprisahania a Cicero sa snažil dokázať, že skutočnou podstatou obvinenia nie je Flaccov údajný protiprávny výkon miestodržiteľského úradu, ale pomsta.

"V čase zúfaleho nebezpečia pre naše mesto a impérium, keď republika čelila najväznejšej a najžalostnejšej kríze v svojej histórii...mojou pravou rukou v úzkostiach a nebezpečenstvách oných chvíľ bol obžalovaný Lucius Flaccus...Prípad, ktorý máme rozsúdiť sa netýka vzdialených okrajov nášho impéria, ale skôr našej vlastnej republiky, základov nášho štátu, bezpečnosti národa", tvrdil Cicero.¹⁶Flaccus bol uznaný nevinným, ale proti Ciceronovi ostro vystúpil radikálny tribún Publius Clodius. Z jeho iniciatívy bol reaktivizovaný prastarý lex Valeria de provocatione, zákon zakazujúci popravu rímskeho občana bez súdu a možnosti odvolania sa k ľudovému zhromaždeniu. Cicero, proti ktorému bol zákon zjavne zacielený, opustil Rím.¹⁷

Jeho odchod využil Clodius k ďalším útokom. Tribún prehlásil Cicerona za osobu stojacu mimo zákon a skonfiškoval jeho majetok.

Až po šiestnástich mesiacoch strávených zväčša v Grécku, sa Cicero odvážil vrátiť do Ríma. Rečníkov návrat umožnilo jednak úsilie popredných optimátov rehabilitovať jeho osobu v očiach širokej rímskej verejnosti, ale hlavne Pompejova podpora. Ciceronovým primárnym cieľom sa stala likvidácia, alebo aspoň obmedzenie Clodiovoho vplyvu. Našťastie pre Cicera, tribúnove násilnické metódy, útoky na Pompeja a následovné ochladenie vzťahu s Caesarom, odradili mnohých Clodiových stúpencov. Spor ukončila Clodiova smrť. Tribún zahynul v šarvátke so skupinou ozbrojených aristokratov, ktorej velil Annius Milo. Takmer úplnú kontrolu nad politickou situáciou v Ríme mal v tomto období triumvirát Pompejus, Crassus a Caesar. Zatiaľ čo Caesara a Crassa spájalo dlhoročné priateľstvo, Pompeja pútal k Caesarovi manželstvo s jeho dcérou Júliou. V snahe zaistiť si Caesarovu podporu, Cicero prestal s kritikou triumvirátu. K údivu všetkých, ktorí si pamätali Cicerónove priticaesarovské invektívy a varovania, sa Cicero zmenil na Caesarovho "srdečného priateľa".¹⁸Crassova tragická porážka v Partii, ktorú zaplatil životom a smrťou Júlie, však znamenala koniec triumvirátu. Cicerónovým ideálom bola aristokratická republika a v občianskej vojne, aj keď nechotne a váhavo, sa pripojil na Pompejovu stranu. Po porážke Pompejovho vojska pri Farsale však odmietol Catovu výzvu, aby sa postavil do čela republikánov. Naopak, na jeseň roku 47 pred n.l. sa odobral do Tarentu, aby uvítal víťazného Caesara, ktorý prijal flexibilného

politika bez slova výčitky.¹⁹

Caesarova vláda nedávala Cicerónovi mnoho príležitosti ovplyvňovať politický život v Ríme. Kompenzáciou politickej pasivity mu bola spisba filozofických pojednaní. Cicero si však neodpustil kritiku na Caesarovu adresu obsiahnutú v spise venovanom pamiatke Marca Porcia Cato. Caesar, známy svojou toleranciou, sa obmedzil na literárnu formu obrany a na Cicerónove útoky odpovedal prácou *AntiCato*.

Dramatický vývoj udalostí po atentáte na Caesara vtiahol do svojho víru aj Ciceróna. Stredobodom Cicerónovho snaženia, na ktoré nakoniec doplatil životom, sa stal boj proti Markovi Antoniovovi.

2. septembra roku 44 pred n.l. Cicero vystúpil v senáte s kritikou Antonia. Bol to prvý z prejavov (celkove ich bolo štrnásť), v ktorom Cicero, apelujúc na závažnosť situácie, vyhlásil, že tak, ako kedysi Demostenes v Aténach, aj on v Ríme musí zaujať miesto bojovníka proti tyranii. Do histórie vstúpili tieto prejavy ako "Filipiky" (po vzore Demostenových rečí proti macedónskemu kráľovi Filipovi).

V prvej zo svojich "Filipík" sa Cicero snažil uchovať priestor pre budúci prípadný kompromis. Popri výčiťkách (falšovanie Caesarovho testamentu, svojvoľné použitie armády, vykrádanie štátnej pokladne), kládol dôraz na potrebu kompromisu a vyzval Antonia k zmieru. Antonius predniesol svoju odpoveď 19. septembra. Budovu senátu na jeho rozkaz obkolesilo vojsko a Antonius si vynútil, aby Cicero počas jeho vystúpenia bol osobne prítomný. Cicero, tvrdil Antonius, je nevďačník, oplácajúci Caesarovu a jeho veľkorysosť intrigami. Antonius obvinil Cicera z priamej zodpovednosti za Caesarovú smrť. Zastrášený Cicero opustil Rím.

Za takýchto okolností zmierenie neprichádzalo do úvahy. V októbri Cicero začal rozširovať pamflet naplnený nenávisťnými útokmi na Antoniov súkromný život a bezzásadovosť jeho politiky. Podľa Ciceróna Antonius schvaloval zákony podľa svojich sebeckých potrieb a koreňom všetkého zla bola Antoniova zvrhlosť.²⁰ V dôsledku vzrastu Octavianovho vplyvu sa do centra politického diania dostalo súperenie medzi Octavianom a Antoniom. Octavian sa pokúsil zriadiť v Ríme vojenskú diktatúru, ale jeho armáda, ktorej veľkú časť tvorili prebehľiaci z Antoniovho tábora, nebola ochotná podporiť Octaviana v otvorenom zápase s Antoniom. Nakoniec bol nútený opustiť Itáliu a odísť do predalpskej Galie. V novembri vstúpil Antonius do Ríma. Senát, poslušný želaniam nového pána mesta, vyhlásil Octaviana za verejného nepriateľa.

Antonius sa v Ríme dlho nezdržal. S úmyslom skončiť s Decimom Brutom obľahol mesto Modenu. Cicero využil Antoniov odchod z Ríma a koncom roka sa vrátil do mesta. Krátko po návrate vystúpil s ďalším zo svojich útokov proti Antoniovovi (Cicerónovo protiantoniovské vystúpenie vošlo do histórie ako tretia Filipika). V prejave k senátorom vyzval na ozbrojený boj proti Antoniovovi. Cicero nazval Antonia najväčším nepriateľom republiky a vyzval senátorov, aby "vykročili na cestu vedúcu k slobode". Prejav ukončil slovami: "Ocitli sme sa v kritickom bode kedy buď Antonius musí byť za svoje zločiny proti republike potrestaný, alebo my sa musíme stať otrokmi. Vzopnime sa teda, zozbierajme bojového ducha, ktorý je naším národným dedičstvom a vybojujme slobodu, vrodené právo všetkých, ktorí nosia meno Riman." ²¹ V štvrtom útoku na Antonia sa Cicero obrátil na rímsku verejnosť. Rimanov zhromaždených na Fóre vyzval, aby sa postavili Antoniovovi na odpor. Antonius zneuctil svoj úrad a teda mal byť, podľa návrhu Cicera, vyhlásený za nepriateľa štátu.²²

Podľa dohody sa Octavian mal stať členom senátu a kandidovať na úrad konzula aj napriek tomu, že nespĺňal vekovú hranicu. Senát legalizoval aj zjavne protiprávnu existenciu Octavianovej armády. Zároveň senátori odhlasovali tzv. "Senatus consultum ultimum", dekrét ktorým vyhlásili v krajine mimoriadny stav a ktorý zaväzoval Octaviana "ochrániť štát všetkými prostriedkami."²³ Cicero sa stal hlavným ideológom pripravovaného zápasu s Antoniom. V nasledovných prejavoch, prednesených na Fóre a v senáte, odmietal akúkoľvek myšlienku zmieru s "nepriateľom republiky."

V polovici apríla 43 pred n.l. došlo k ozbrojenej zrážke medzi Octavianovými jednotkami a Antoniovou armádou. Octavian dosiahol rozhodné víťazstvo. Antonius so zvyškom vojska ustúpil do zaalpskej Galie a unikol úplnému zničeniu len vďaka Octavianovej nechote spojiť svoju armádu s jednotkami Decima Bruta a pokračovať v prenasledovaní zvyšku Antoniového vojska. Octavian vyhlásil, že nikdy nebude spolupracovať s vrahom svojho adoptívneho otca. Cicero uvítal Antoniovu porážku s neskrývanou radosťou. V oslavnej reči, ktorá vstúpila do histórie ako jeho posledná "Filipika", navrhol verejný pohreb s poctami pre obeť bitky a bezprecedentne dlhé vďakyvzdanie za víťazstvo. Presadil tiež, že Antonius spolu so svojimi spojencami bol vyhlásený za nepriateľa štátu.

Ciceronov triumf bol však predčasný. Rozhodli o tom dve skutočnosti. Antoniovovi sa podarilo presvedčiť

bývalých Caesarových generálov Lepida a Planca, aby prešli aj so svojimi vojakmi na jeho stranu. Antonius tak opätovne získal možnosť zasiahnuť do boja o moc. Aristokrati v senáte sa zároveň pokúsili odstrániť Octavianu z politického života v Ríme. Zatiaľčo senát udelil Decimovi Brutovi právo usporiadať triumfálny sprievod ulicami Ríma, Octavianovi a jeho vojakom bola táto pocta odopretá. Slúbený úrad konzula sa taktiež stratil v nedohľadne. Octavian nebol dokonca menovaný ani do vplyvnej komisie prešetrujúcej legalnosť Antoniovho počínania počas výkonu úradu konzula.

Arogantný senát nepochopil, že útok na Octavianu znamenal aj útok na jeho vojakov, ktorí videli v svojom vodcovi jedinou zárukou svojej bezpečnosti. Legionári vyslali do Ríma delegáciu, ktorá požadovala pre Octavianu úrad konzula, právo usporiadať triumfálny sprievod a odmenu pre každého vojaka. Senát odmietol. Octavian sa v tom čase nachádzal v predalpskej Galii. Tak ako Caesar pred rokmi, aj on prekročil Rubikon oddeľujúci Galiu od Itálie a viedol svoje légie na Rím. Octavian zopakoval víťazný pochod svojho adoptívneho otca takmer do bodky. Počas výpravy sa k nemu pridávali ďalšie jednotky. Pred vstupom do Ríma disponoval armádou v sile 17 légii.²⁴

Cicero sa obrátil na miestodržiteľov provincií s akútnou žiadosťou o pomoc. Úpenlivé výzvy orátora však mali iba mizivý účinok. Z Afriky síce dorazila malá expedícia v sile dvoch légii, ale legionári nemali záujem umrieť za záujmy senátu a pri prvej príležitosti prebehli na Octavianovu stranu.

V polovici augusta Octavian vstúpil bez odporu do Ríma. Cicero prehlásil republiku za mŕtvu a opustil mesto. Najvyššou autoritou v Ríme sa stal Octavian. Jedným z jeho prvých opatrení bolo prijatie zákona, podľa ktorého mali byť všetci Caesarovi vrahovia potrestaní smrťou.

Taktiež želanie Octavianových, Antoniových a Lepidových vojakov, aby ich vodcovia uzavreli mier, nebolo možné ignorovať. K definitívnemu vyrovnaniu Caesarovcov došlo počas rokovaní v októbri. Výsledkom dohovoru sa stalo spojenectvo, známe v dejinách ako Druhý triumvirát. Túžba po pomste, umocnená akútnou potrebou peňazí pre vojsko, viedla triumvirov k brutálnemu zúčtovaniu s politickými protivníkmi. Masové vyvražďovanie osôb, ktorých zoznamy viseli na verejných priestranstvách postihlo 300 senátorov a takmer 2000 popredných predstaviteľov opozície. Každý z triumvirov mal podľa dohody právo určiť mená svojich nepriateľov v rámci vlastného uváženia. Antonius využil toto ponuré privilégium na nekompromisné zúčtovanie s Ciceronom. Urážky, ktoré musel znieť z úst a pera svojho prominentného odporcu, zbavili Antonia akýchkoľvek ohľadov. Jeho vojaci dostihli Cicera na úteku z Itálie a podľa rozkazu odťali orátorovi hlavu a pravú ruku. Antonius nechal pripevniť tieto hrozné trofeje na Fóre, z ktorého rečník prednášal svoje plamenné Filipiky.

Poznámky:

¹Huzar, G.E.: Mark Antony, London 1986, s.9.

²Grant, M.: History of Rome, New York 1978, s.199.

³Cicero, M.T.: Selected works, New York 1984, s.37.

⁴Tamže, s.41.

⁵Sallust,G.C.: The Jugurthine War/The Conspiracy of Catiline, New York 1987, s.199.

⁶Lacey, W.K. and Wilson, B.W.J.G.: Res Publica, Roman Politics and Society according to Cicero, Glasgow 1970, s.171.

⁷Tamže, s.127.

⁸Roku 63 p.n.l. Publius Lentulus zastával úrad prétora

⁹Allobrogovia boli jedným z kmeňov obývajúcich územie Galie.

¹⁰Lacey, W.K. and Wilson, B.W.J.G.: Res Publica...c.d., s.133.

¹¹Bradford, E.: Julius Caesar, The Pursuit of Power, New York 1985, s.61.

¹²Lacey, W.K. and Wilson, B.W.J.G.: Res Publica, Roman Politics and Society according to Cicero, Glasgow 1978, s.138.

¹³Kahn, A.D.: The Education of Julius Caesar, New York 1984, s.97.

¹⁴Sallust, G.C.: The Jugurthine War/The Conspiracy of Catiline, New York 1987, s.230.

¹⁵Plutarch: Fall of The Roman Republic, New York 1986, s.334.

¹⁶Plutarch: The Lives of The Noble Grecians and Romas Chicago, 1952, S.717.

¹⁷Lacey, W.K. and Willson, B.W.J.G.: Res Publica...c.d., s.116.

¹⁸Kahn, A.D.: The Education of Julius Caesar, New York 1984, s.131.

¹⁹Plutarch: The Lives...s.719.

²⁰Cicero: Selected Works...c.d., s.122.

²¹Lacey, W.K. and Wilson, B.W.G.J.: Res Publica...c.d. s.321.

²²Huzar, G.E.: Mark Antony, London 1986, s.103.

²³Tamže, s.106.

Summary

The political speeches of Marcus Tullius Cicero

For the study of democracy in its struggle with a tyranny, the public speeches of Marcus Tullius Cicero, the Roman politician, lawyer and literate, are a significant contribution in the theoretical level as well as in the concrete historic and political relations of late period of Roman Republic. The inevitable transformation of Roman republic, which after the victories in wars with Carthage, Macedonia and Syria grew from the city-state into a multi-national empire, dramatically influenced the development of every sphere of society. The traditional democratic government, built on more or less evenly balanced power structure consisting of plebeian tribunes checking the power of aristocratic senate, ceased to function. The political system of Roman Republic, formed in line with the needs of city-state, could not harmonize the contradictions, created by tremendous growth of power and wealth, combined with the onslaught of new ideas. Time-honoured truths, sanctified by centuries, lost their validity. The respect toward the traditions replaced pragmatic approach. Besides Cato and some other defendants of traditions, an uncompromising proponent of return to the traditional values was also Cicero. The fight against the degradation of democratic principles and loss of respect for an authority of law was, in Cicero's view, possible only on the base of united action of knight class and aristocratic senate, the segments of Roman society, which traditionally occupied posts of privilege and honour. An idealistic vision, that the return to the times of early Republic is possible, stayed in the centre of Cicero's recipe how to solve crisis, which beleaguered Roman society. Cicero's hatred of „tyrants" as an anathema of democracy, assumed a concrete form in the fight with Marc Anthony, struggle which costed Cicero his life. In spite of Cicero's lack of understanding of irreversibility of changes in Roman society and his tragic end, his views, presented in the series of speeches, are a valuable contribution not only to the better understanding of history of Rome, but also a lasting tribute to critical analysis of tyranny as a form of government.